

Tiết 94:

TÔI YÊU EM

I. MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

1. Kiến thức

- Nêu được những nét chính về cuộc đời, sự nghiệp thơ Puskin.
- Thấy được tình yêu chân thành, đắm say, thủy chung và cao thượng của nhân vật "tôi" thể hiện qua bài thơ; ý nghĩa nhân văn của hình tượng nhân vật trữ tình. Qua đó, thấy được tư tưởng và tình cảm của nhà thơ.
- Phân tích được vẻ đẹp giản dị, trong sáng, tinh tế cả về hình thức ngôn từ và nội dung tâm tình.

2. Kỹ năng

- Rèn luyện kỹ năng đọc hiểu văn bản.
- Tạo kỹ năng bình giảng thơ trữ tình và phân tích tâm trạng của nhân vật trong thơ trữ tình.

3. Giáo dục

- Tôn trọng tình yêu thủy chung, chân thành và cao thượng.
- Hình thành quan niệm tốt đẹp, đúng đắn và ứng xử có văn hóa trong tình yêu.

II. PHƯƠNG TIỆN THỰC HIỆN

- Sách giáo khoa, sách giáo viên và sách thiết kế Ngữ Văn 11, tập 2, NXB Giáo dục.
- Các tài liệu tham khảo
- Giáo án bài học
- Bản dịch nghĩa bài thơ "Tôi yêu em"; bản dịch bài "Ngài và anh, cô và em".

III. CÁCH THỨC TIẾN HÀNH

GV sử dụng phương pháp thuyết trình, phương pháp vấn đáp, phương pháp làm việc nhóm,... hướng dẫn HS tìm hiểu bài học.

IV. TIẾN TRÌNH BÀI GIẢNG

1. Ổn định tổ chức lớp**2. Dẫn vào bài mới.**

Tình yêu là một đề tài hấp dẫn đối với văn chương, nghệ thuật, nó là nguồn cảm hứng vô tận cho thơ ca. Puskin, thi sĩ vĩ đại của tình yêu, đã khơi nguồn cảm hứng ấy và dệt nên những bài thơ tình tuyệt diệu, "**Tôi yêu em**" là một trong những kiệt tác trữ tình của Puskin, làm nên sự bất tử của thiên tài.

Hoạt động của GV và HS	Nội dung cần đạt
Hoạt động 1: Hướng dẫn tìm hiểu khái quát về tác giả, tác phẩm. - Gọi HS đọc phần Tiểu dẫn trong SGK. - Nêu những nét chính về cuộc đời, văn nghiệp của Puskin?	I. Tiểu dẫn 1. Tác giả - A. X. Puskin (1799- 1837) sinh ra và lớn lên trong thời đại cả nước Nga đang bị đè nặng bởi ách thống trị của chế độ nông nô chuyên chế. Mặc dù xuất thân trong môi trường giáo dục quý tộc nhưng cả cuộc đời ông gắn bó với số phận của nhân dân, đất nước, dũng cảm đấu tranh chống chế độ độc đoán Nga hoàng. - Cuộc đời ngắn ngủi nhưng tài năng và sức sáng tạo của Puskin hết sức mạnh mẽ. Ông để lại cho nhân loại một sự nghiệp rực rỡ, một di sản lớn lao. Ông thành công trên nhiều thể loại văn chương nhưng cống hiến vĩ đại nhất của ông vẫn là thơ trữ tình, ông để lại hơn

- Giới thiệu vắn tắt về hoàn cảnh ra đời bài thơ?	800 bài thơ trữ tình có giá trị. Các tác phẩm chính: + Tiểu thuyết thơ: <i>Epghênhi Ônhêghin</i> + Truyện ngắn: <i>Con đầm pích, cô tiểu thư nông dân,...</i> + Thơ: <i>Tôi yêu em, Ngài và anh, cô và em, Con đường mùa đông,...</i> - Thơ Puskin thể hiện tâm hồn Nga, khao khát tự do và tình yêu qua một tiếng nói Nga trong sáng, thuần khiết: “thiên nhiên Nga, lịch sử Nga, con người Nga, tâm hồn Nga hiện lên thuần khiết, đẹp tới mức như được soi qua một thấu kính diệu kì” (Gogol) 2. Tác phẩm 2.1. Hoàn cảnh ra đời - Thời kì ở Pêterbua, Puskin thường năng lui tới nhà vị Chủ tịch Viện Hàn lâm nghệ thuật Nga, một phần vì say mê không khí nghệ thuật nơi đây, một phần vì A. A. Ôlênhina, con gái vị Chủ tịch Viện Hàn Lâm. Rung động, say đắm người thiếu nữ xinh đẹp, Puskin đã dành cho cô gái nhiều vần thơ đắm thắm: <i>Ngài và anh, cô và em, Hết rồi tình đã vỡ tan</i>, Hè năm 1828, Puskin cầu hôn nhưng bị khước từ (theo Thúy Toàn). Năm 1829, <i>Tôi yêu em</i> ra đời trong tâm trạng đó. → <i>Tôi yêu em</i> là thi phẩm kiệt xuất, thuộc
--	---

- Nhan đề bài thơ gợi cho em cảm nghĩ gì? Gợi mở: + Tôi ở đây là ai? + Cặp đại từ nhân xưng tôi – em giúp em hiểu gì về mối quan hệ của 2 người này? GV đọc bài "<i>Ngài và anh, cô và em</i>" để minh họa thêm: <i>Nàng buột miệng đôi tiếng ngài trống rỗng</i> <i>Thành tiếng anh thân thiết đậm đà</i> <i>Và gọi lên trong lòng đang say đắm</i> <i>Bao ước mơ tràn hạnh phúc reo ca.</i> <i>Trước mặt nàng tôi trầm ngâm đứng lặng</i> <i>Không thể rời ánh mắt khỏi nàng</i> <i>Và tôi nói: Thưa cô, cô đẹp lắm!</i>	trong số những bài thơ mà chỉ một nó thôi cũng đủ làm nên sự bất tử của thiên tài nghệ thuật. 2.2. Nhan đề bài thơ: Trong thơ Puskin, có một số bài thơ không đặt tiêu đề. Vì thế có người gọi đó là bài thơ Vô đề. Dịch giả đã lấy điệp khúc "Tôi yêu em" làm tiêu đề cho bài thơ này. - Đại từ Tôi có nhiều nghĩa: + Có thể là Puskin. + Có thể là trái tim yêu của những chàng trai, Puskin là người thư kí trung thành của những trái tim ấy. - Cặp đại từ nhân xưng "Tôi - em": + Gợi mối quan hệ giữa nhân vật trữ tình với đối tượng có khoảng cách vừa gần vừa xa, vừa đắm đắm vừa dang dở + Là tình yêu đơn phương của chàng trai.
--	--

<i>Mà thâm tâm: anh quá dối yêu em!</i> - Bài thơ này gồm mấy câu? - Một em đọc 4 dòng thơ đầu và cho biết nội dung của 4 dòng này? - Một em đọc 4 dòng cuối và cho biết nội dung 4 dòng này? - Gọi HS đọc bản dịch của Thuý Toàn. - Giới thiệu bản dịch nghĩa bài thơ.	<i>2.3. Kết cấu bài thơ:</i> Bài thơ được sắp xếp liền mạch 8 câu, không chia khổ mà chia thành hai câu thơ lớn và đều được bắt đầu bằng điệp ngữ “<i>Tôi yêu em</i>”. * Bốn dòng thơ đầu: Chàng trai khẳng định tình yêu có lẽ chưa hoàn toàn lụi tắt trong lòng mình nhưng không muốn làm vướng bận người mình yêu vì bất cứ lí do gì. * Bốn dòng thơ cuối: Chàng trai bộc lộ những sắc thái của tình yêu, đồng thời bày tỏ tấm lòng nhân ái, cao thượng của mình. <i>2.4. Tìm hiểu khái quát:</i> Dịch nghĩa: <i>Tôi yêu em</i> <i>Tôi đã yêu e, tình yêu vẫn, có lẽ</i> <i>Chưa tắt hẳn trong tâm hồn tôi;</i> <i>Nhưng hãy để nó không làm phiền em thêm nữa.</i> <i>Tôi không muốn làm em buồn vì bất cứ điều gì.</i> <i>Tôi đã yêu em lặng thầm, vô vọng</i> <i>Bị giày vò khi bởi sự rứt rề, khi bởi nỗi ghen tuông;</i> <i>Tôi đã yêu em chân thành như thế đó, dẫu</i>
---	---

- Đưa ra nhận xét về hai bản dịch? Gợi mở: Các em chú ý theo dõi và so sánh từng câu trong bản dịch thơ và dịch nghĩa. Các em sẽ phát hiện về sự khác biệt giữa chúng.	<i>dàng như thế đó,</i> <i>Cầu trời cho em được người khác yêu thương như thế.</i> * Nhận xét: Có một số từ, ngữ và hình ảnh chưa sát với phần dịch nghĩa. Dòng 1 và 7: Ở phần dịch thơ, động từ yêu được dùng ở thì hiện tại. Trong nguyên tác Puskin muốn đẩy tình yêu vào quá khứ, thể hiện tình yêu đã qua, đã trở thành kỉ niệm. Dòng 2: Ở phần dịch thơ: lời thơ bóng bẩy nhờ hình ảnh “<i>ngọn lửa tình</i>”, không hợp với phong cách nghệ thuật thơ trữ tình Puskin: sự giản dị trong sáng. Dòng 3 và 4: Ý nghĩa khẳng định được nhấn mạnh hơn ở phần dịch nghĩa. Sự quyết tâm của lí trí thể hiện trên bề mặt ngôn từ: <i>nhưng, hãy, để, không</i>. Dòng 8: Bài dịch thơ làm thay đổi cả nguyên tác. Câu dịch của Thuý Toàn mang hàm ý so sánh. Trong nguyên tác, Puskin sử dụng từ <i>người khác</i> thể hiện sự khó khăn khi nói. Nhưng nó đã được nói ra, thể hiện sự thừa nhận: tôi không thể mang lại hạnh phúc cho em, người khác có thể mang lại hạnh phúc cho em. Sự thừa nhận này là biểu hiện của sự tốt cùng cao thượng, sự tốt cùng đón đau. → Tuy ý nghĩa bản dịch thơ chưa hoàn toàn
--	--

	sát với nguyên tác nhưng đây là bản dịch khá hay và thể hiện được tư tưởng của người sáng tác.
Hoạt động 2: Tìm hiểu bài thơ "Tôi yêu em". - Trong câu thơ mở đầu, <i>tôi</i> muốn nói điều gì? - Nhận xét của em về cách đặt dấu ":" ở dòng thơ đầu? - Cảm nhận về hình ảnh "ngọn lửa tình"? - Em có nhận xét gì về giọng điệu? - Qua đó, em hiểu gì về tình yêu của chàng trai? GV liên hệ với những câu thơ trong "Tự hát" của Xuân Quỳnh: Trong cái hữu hạn ngắn ngủi của cuộc đời, tình yêu trở thành vĩnh cửu: <i>Em trở về đúng nghĩa trái tim em Là máu thịt, đời thường ai chẳng có Cũng ngừng đập khi cuộc đời</i>	II. Đọc – hiểu văn bản 1. Bốn dòng thơ đầu: - Mở đầu bằng những lời tự nhủ trực tiếp, chân thành, không ồn ào, mà trầm lắng, giản dị: "<i>Tôi yêu em</i>". - Dấu ":" → <i>tôi</i> và <i>tình yêu</i> là 2 chủ thể hoàn toàn khác, tình yêu vừa là một phần trong <i>tôi</i> vừa là một cái gì độc lập tương đối. - "<i>Ngọn lửa tình</i>" thể hiện tình yêu của <i>tôi</i> là niềm say mê âm ỉ, dai dẳng cháy sáng trong tâm hồn, như ánh lửa rực cháy. - Giọng thơ có sự dè dặt, ngập ngừng trong lời thổ lộ: "<i>có thể</i>", "<i>chưa hoàn toàn</i>". - Tình yêu của <i>tôi</i> dành cho <i>em</i> là tình yêu say mê, âm thầm, dai dẳng, dấu hiệu của những cảm xúc vững bền, của một trái tim chung thủy, không phải là những đam mê bột phát, nhất thời. Tiểu kết: Qua hai dòng thơ đầu người đọc cảm thấy phần nào tình yêu của <i>tôi</i> thật chân thành, tha thiết. Đó là tình yêu âm thầm, âm ỉ bất chấp thời gian, bất chấp <i>em</i> có đoái hoài hay không.

<i>không còn nữa</i> <i>Nhưng biết yêu anh cả khi chết đi rồi.</i> - Sau lời khẳng định tình yêu ở 2 dòng thơ đầu, mạch cảm xúc của nhân vật trữ tình ở 2 dòng thơ sau có gì thay đổi? Đó là tiếng nói của lí trí hay tình cảm? - Theo em, bên trong những lời nặng ý chí đó, tâm trạng của <i>tôi</i> như thế nào? GV liên hệ với những câu thơ trong "Yêu" của Xuân Diệu: Khi tình yêu không được đáp trả, nó sẽ đem lại những cơn đau, những nỗi cô đơn: <i>Yêu là chết ở trong lòng một ít</i> <i>Vì mấy khi yêu mà chắc được yêu</i> <i>Cho rất nhiều xong nhận chẳng bao nhiêu</i> <i>Người ta phụ hoặc thờ ơ chẳng biết.</i> - 4 dòng thơ đầu cho em thấy nét	- Nhưng đứng đầu về câu thơ chỉ mối quan hệ giữa tình cảm chân thành, đắm thắm (câu 1 - 2) với sự kìm nén của lí trí (câu 3 - 4). Những từ chỉ sự phủ định <u>không</u>, <u>chẳng muốn</u> được dùng liên tiếp nhấn mạnh dứt khoát: cần dập tắt ngọn lửa tình yêu (dù âm thầm dai dẳng) không phải vì mệt mỏi, tuyệt vọng, không có hồi âm, mà vì sự thanh thản của <u>hồn em</u>. - Tiếng nói của lí trí sáng suốt giúp <i>tôi</i> nhận thức được rằng: Tình yêu của <i>tôi</i> không mang lại cho <i>em</i> niềm vui, hạnh phúc, chỉ mang tới cho <i>em</i> sự <i>bận lòng</i> hay nỗi <i>u hoài</i> thì không thể tiếp diễn. Lời thơ như lời nhẩn nhủ, một sự tự ý thức về tình yêu của mình và cũng là một tiếng nói đầy dịu dàng, trân trọng với <i>hồn em</i>. Bên trong những lời nói điềm tĩnh ấy là một quá trình tự đấu tranh, dằn vặt nội tâm của nhân vật <i>tôi</i> (Hay chính là nỗi đau khổ của tình yêu không được đền đáp, nỗi đau phải dập tắt tình yêu <i>chân thành, đắm thắm</i> trong lòng mình). Tiểu kết: Bốn câu thơ đầu cho thấy vẻ đẹp
---	--

gì đáng quý ở nhân vật <i>tôi</i>? - Nhân vật <i>tôi</i> có hoàn toàn lí trí? Đọc 4 dòng cuối và cho biết mạch cảm xúc khác gì 4 dòng đầu? - Em có nhận xét gì về nhịp thơ? Nhà thơ sử dụng những từ ngữ nào để thể hiện sự mâu thuẫn đó?	nhân cách của nhân vật trữ tình đang dần được hé lộ: chàng trai có tình yêu trung thực, chân thành, biết vượt qua thói vị kỉ để dành sự thanh thản cho người mình yêu. 2. Bốn dòng thơ cuối: - Lí trí: phải dập tắt tình yêu để giữ sự thanh thản cho <i>em</i> >< tình cảm: không nghe lời. - Cảm xúc vỡ oà, vẫn khẳng định “<i>Tôi yêu em</i>” nhưng “<i>không thốt ra lời</i>”, tuyệt vọng vì “<i>không hi vọng</i>”. - Trái tim tha thiết yêu thương đau đớn đang bị nổi ghen tuông giày vò. Một trạng thái tình cảm thường thấy ở các chàng trai đang yêu. Puskin gọi ghen tuông là “<i>nỗi buồn đen tối làm mù mắt đầu óc</i>”. - Nhịp thơ nhanh, nhiều ngắt cách với những trạng từ chỉ thời gian “<i>khi</i>”, “<i>lúc</i>”, kết hợp với những trạng thái chỉ tình cảm biến đổi liên tục “<i>âm thầm</i>”, “<i>không hi vọng</i>”, “<i>rút rè</i>”, “<i>hậm hực lòng ghen</i>” diễn tả thành công bi kịch tuyệt vọng giữa lí trí và tình cảm: giữa cái có (<i>tình yêu của mình</i>) với cái không có (<i>tình yêu của em dành cho tôi</i>), giữa cái mơ ước (<i>được em yêu</i>) với cái không thể biến thành sự thật (<i>em không hề yêu tôi</i>)
--	--

- Qua việc diễn tả những tâm trạng của nhân vật trữ tình như vậy, em có thể hiểu gì về Puskin?	→ Puskin đã nghe thấu nỗi lòng của nhân vật trữ tình từ những trải nghiệm của bản thân để thể hiện những đợt sóng tình cảm của một con người tha thiết yêu thương mà không được cảm thông, có nỗi khổ đau của sự tuyệt vọng, sự e ngại, rụt rè, sự ghen tuông giày vò. Ông xứng đáng với sự tôn vinh của nhân loại: “<i>Thi sĩ vĩ đại của tình yêu</i>”.
- GV: Lòng ghen tuông dễ làm cho con người mất bình tĩnh, không sáng suốt để phân biệt tốt – xấu, đúng – sai, dễ dẫn tới bi quan, chán nản, tuyệt vọng. Liệu nhân vật trữ tình trong bài thơ có bị nỗi ghen tuông hạ thấp không? - GV: Chia tay, nghĩ tốt về nhau đã quý, luôn cầu chúc cho nhau điều tốt lành còn cao quý hơn...	- Điệp khúc <i>Tôi yêu em</i> được lấy lại lần thứ 3 để tiếp tục khẳng định bản chất của tình yêu <i>tôi dành cho em</i>: “<i>chân thành, đắm thắm</i>”. → Chàng trai vượt qua nỗi ghen tuông ích kỉ, nỗi buồn u ám để khẳng định tình yêu.
- Lời chúc của nhân vật trữ tình nói lên điều gì? - Cho biết các tầng ý nghĩa của bài thơ?	- Dòng cuối cùng là sự thăng hoa của tình yêu “<i>chân thành, đắm thắm</i>” ấy bằng lời chúc phúc cho <i>em</i> “<i>được một người khác yêu</i>”. → Chàng trai đã coi hạnh phúc của em như hạnh phúc của mình. - Những tầng ý nghĩa mở ra khi bài thơ khép lại:

	+ Bị kịch của một tình yêu “<i>chân thành, đắm thắm</i>” nhưng không được đền đáp, từng dấu kín nay bật mở. + Lời nhắn gửi của trái tim độ lượng, chân thành. + Lời chia tay của một tình yêu cao thượng của một người có văn hoá, trân trọng mình và <i>em</i>; biết hi sinh niềm say mê của mình, cầu chúc cho người mình yêu hạnh phúc và coi đó là hạnh phúc của mình. → Bài thơ dường như là lời từ giã của một tình yêu không thành, nhưng nét đặc biệt ở chỗ: lời từ giã cuối cùng lại trở thành lời giải bày, bộc bạch một tình yêu chẳng thể nào nguôi ngoai, vẫn sôi nổi, nồng nàn...
- Hoạt động 3: Khái quát về phương diện nội dung và nghệ thuật. - Rút ra những nhận xét gì về nội dung và nghệ thuật của bài thơ này?	III. Tổng kết 1. Nghệ thuật Ngôn ngữ giản dị, trong sáng hầu như không dùng một biện pháp tu từ nào ngoài điệp ngữ <i>Tôi yêu em</i>. 2. Nội dung Ca ngợi vẻ đẹp của tình yêu chân thành, đắm thắm, đức hi sinh cao thượng quên mình vì hạnh phúc của người mà mình trân trọng, yêu quý.

V. Củng cố và dặn dò

- Yêu cầu HS nêu cảm nhận chung về bài thơ

- Học thuộc lòng bài thơ, làm bài tập về nhà
- Soạn bài: ***Bài thơ số 28*** - R. Ta-go.